

# Náhradní mateřství – altruismus i tvrdý obchod

JUDr. DANIELA KOVÁŘOVÁ,  
prezidentka Unie rodinných advokátů



**Náhradní mateřství vzniklo jako bohužel služba pro neplodnou sestru či kamarádku. Když nemůže mladá česká žena donosit dítě, třeba proto, že nemá dělohu, odnese ji za ni někdo blízký, jiná zdravá žena.**

**T**akových případů je u nás ročně několik desítek a počty neplodných mladých žen i hodných živých inkubátorů se za posledních dvacet let nemění. A protože těchto případů je malé množství a nezpůsobují žádné problémy, nebylo třeba náhradní mateřství upravovat právem. Co není zakázáno, je dovoleno.

Co se však změnilo, je tvrdý obchod na hony vzdálený od všeho dobra a altruismu. Bohaté staré ženy a homosexuální páry, povětšinou ze zahraničí, si penězi a mediálním tlakem vynucují nové lidské právo – právo na dítě. Nabízejí peníze a tvrdě platí. Na poptávku po dětech zareagoval trh, jak už to bývá u volné nabídky a poptávky. Podobně jako existují množírny psů nejžádanějších plemen, vyskytují se množírny dětí na objednávku, v nichž novodobé otrokyně jako na běžícím pásu rodí děti bohatým objednatelům. Donedávna se pro děti jezdilo na Ukrajinu, ale podle posledních zpráv najdeme mafie zaměřené na tento obchod i u nás, jak se lze dočíst například v médiích.

Kriminální a obchodní souvislosti na rozdíl od původního altruismu vyvolávají řadu otázek

a úvah. Právo na dítě ve smyslu nároku, nebo snad dokonce základního lidského práva zatím neexistuje, což potvrzuje i postoj českého Nejvyššího soudu, judikatura Ústavního soudu a zejména pohled Evropského soudu pro lidská práva. Mafiánské praktiky je třeba stíhat, podobně jako obchod s dětmi, který zakazuje vnitrostátní i mezinárodní právo. A tak se nelze divit poslancecké iniciativě, která navrhla tisk 424/0. Návrh doplňuje ustanovení § 168 trestního zákoníku (obchodování se ženami) o nový odstavec, podle něhož by mohl být na dva až deset let odnětí svobody potrestán každý, kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby ho bylo užito k náhradnímu mateřství.

Někdo se bojí, že s vaničkou vylijeme dítě. Že vedle kriminalizace množíren náš stát zakáže i náhradní mateřství nejen v obchodním modelu, ale i v jeho altruistické podobě. I o tom se vedou mnohé debaty. Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo zdravotnictví i Úřad vlády už nabídl pomoc při tvorbě nové, všeobsahující legislativy. Kde je poptávka a kde jsou na vysoké úrovni

centra asistované reprodukce, nebude zákaz příliš efektivní. Tlak peněz a lidských přání žádným zákonem neumlčíte. Je přece přirozené snít o dítěti, tvrdí iniciativy a spolky, které požadavky dětichtivých párů i jednotlivců podporují. Jenomže jaký přístup chcete zvolit? Umožníme náhradní mateřství jen ve prospěch heterosexuálních párů? Nebo i dvou leseb? Či gayů? Nebo dokonce pro jediného muže či jedinou ženu?

Už dnes existují webové portály pro zákaznice, na nichž si lze jako v e-shopu objednat nejen pohlaví dítěte, ale i barvu pleti, vlasů, očí, výšku a charakterové vlastnosti. Zaručit splnění takové objednávky je zjevně v silách dnešní reprodukční medicíny. Podaří se takový vývoj vůbec zákonem zastavit?

V řevu obhájců lidských práv poněkud umlkají práva dětí, které se z náhradního mateřství narodí. Dítě má totiž právo na informace o svých biologických rodičích, má právo na styk s nimi a na rodinný život. Už dávno nejde o trojúhelník otec + matka + dítě. Vzniku nového života z náhradního mateřství bude přihlížet veliká skupina vzájemně navždy spojených osob: objednatelský pár + náhradní matka + dárce gamet (vajíčka, spermie) + leckdy manžel náhradní matky = šest osob, mezi nimiž bude třeba upravit styk a rodičovskou odpovědnost a možná i dědické a pečovatelské vztahy.

Proces náhradního mateřství je technicky složitý, zdravotně náročný, finančně, emocionálně a vztahově nevyčíslitelný. Jen snílek z pohádky si může myslet, že bude probíhat zdarma a bez financí, které někdo za vytvoření dítěte podle objednávky zaplatí. Už dávno nejde o bezplatný altruismus. A to jsem se ještě nedotkla osvojení, které završí ten mnohaletý proces. Také jsem nezmiňovala konfliktní situace, které jsou s každým dalším dítětem narozeným na objednávku pravděpodobnější: co když se dítě narodí nemocné a objednatelský pár ho odmítne převzít? Co když ho náhradní matka odmítne vydat? A vůbec otázka nejzákladnější: Necháme v platnosti nevyvratitelnou domněnku, podle níž se za matku považuje žena, která dítě porodila? Tohle všechno už se v mnohých jiných zemích probíralo, na všechny tyhle situace už někde mají novou legislativu.

Kdekdo bojuje za práva starších a osamocenených žen či dvou mužů, co touží dostat dítě na objednávku. Bude v té široké debatě někdo hájit práva dětí, které se z náhradního mateřství narodí?

Já určitě budu. A vy ostatní o tom zatím přemýšlejte. A taky o tom, proč by stát měl podporovat náhradní mateřství starých a neplodných, namísto podpory početí dětí způsobem, který je starý jako lidstvo samo: mateřství mladých zdravých žen.